

2

Od Redakcji: Największa strata

3

Na ratunek zabytkom sakralnym

Monika Barwik

5

Muzea-rezydencje.
Cenne, bezcenne – odzyskane

Joanna Bojarska

8

II Protokół do konwencji haskiej
z 1954 r. o ochronie dóbr
kulturalnych. Geneza dokumentu

**Władysław Białek,
Alicja Białek-Guillemette**

10

Słowińcy

Jerzy Szałygin

13

Elektroniczny przewodnik

Paweł Szlachetko

14

Straty wojenne (1939–1945)

Maria Romanowska-Zadrożna

15

Konserwator zabytkowych zegarów

Krzysztof Lesiak

16

Katalog strat

Monika Barwik

20

Raport w sprawie zagrożeń dóbr kultury
(cz.II). Aktualny stan zagrożenia dóbr
kultury przestępczością w Polsce

Piotr Ogrodzki

22

Ołtarz w Cegłowie

Agnieszka Jędrzejewska-Pawlak

24

Starożytni rabusie (4) – grabieżcy świątyń

Mirosław Barwik

28

Zbiory lwowskie (VIII)
Muzeum im. Dzieduszyckich

Jacek Miler

30

Summary

Fot. P. Szlachetko

Na ratunek Monika Barwik zabytkom sakralnym

11 października 2000 r. w Urzędzie GKZ odbyła się narada, której tematem była „Ochrona zabytków sakralnych przed szczególnymi współczesnymi zagrożeniami”. Z inicjatywą spotkania wystąpił Generalny Konserwator Zabytków Aleksander Broda, uzyskując poparcie i pomoc ze strony Sekretarza Generalnego Konferencji Episkopatu Polski Księdza Biskupa Piotra Libery, przy dużym zainteresowaniu biskupów ordynariuszy diecezji. O randze przedsięwzięcia, mimo jego roboczego charakteru, świadczy obecność Jego Eminencji Księdza Prymasa Kardynała Józefa Glempa – Przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski, oraz Wiceministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Stanisława Żurowskiego. Na zaproszenie Generalnego Konserwatora Zabytków przybyli także: przedstawiciele Konferencji Episkopatu Polski, Dyrektor Biura Koordynacji Służby Prewencyjnej Komendy Głównej Policji, Dyrektor Biura Rozpoznawania Zagrożeń Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej, Sekretarz Generalny Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Pożar-

nictwa, Przewodniczący Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS, Prezes Zarządu Głównego Towarzystwa Opieki nad Zabytkami oraz przedstawiciele ministerstw, służb państwowych oraz najliczniejsza grupa uczestników – diecezjalni konserwatorzy zabytków, dyrektorzy muzeów archidiecezjalnych, przedstawiciele zgromadzeń zakonnych i wojewódzcy konserwatorzy zabytków.

Celem spotkania było wypracowanie skutecznych form i metod współdziałania służb publicznych i kościelnej służby konserwatorskiej w przeciwdziałaniu skutkom szczególnych zagrożeń dla zabytków sakralnych i przyjęcie wniosków do określenia zasad współpracy między Państwem a Kościołem katolickim w ochronie zabytków sakralnych.

Od początku lat dziewięćdziesiątych obiekty sakralne należą do grupy najbardziej zagrożonej stratami dóbr kultury. Do największych niebezpieczeństw zaliczyć trzeba tutaj kradzieże, przemyt, akty wandalizmu, pożary. Dotkliwe straty, czego przykłady mieliśmy w latach 1997 i 1998, powoduje także powódź.

XVII-wieczny drewniany kościół p.w. św. Anny w Długiej Kościelnej (gm. Halinów, woj. mazowieckie). Fot. J. Szatygin

Tylko w pierwszych ośmiu miesiącach bieżącego roku odnotowano 622 przestępstwa wymierzone przeciw przedmiotom kultu religijnego. Z kościołów zrabowano 38 obrazów, 152 rzeźby nie mówiąc już o paramentach kościelnych. Niepowetowane straty powodują pożary, w wyniku których całkowitemu unicestwieniu lub znacznemu uszkodzeniu ulega od 6 do 10 obiektów zabytkowej architektury sakralnej rocznie. Z danych Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej wynika, że z 242 obiektów kultu religijnego wyznaczonych do wyposażenia w instalację sygnalizacyjno-alarmową, 57 posiada taką instalację, a w 12 przypadkach zastosowano podłączenie instalacji do najbliższej jednostki PSP. Do najczęstszych przyczyn pożarów zalicza się: podpalenia, brak konserwacji urządzeń grzewczych i instalacji elektrycznych, nieostrożność w obchodzeniu się z otwartym ogniem.

Szczególnym zagrożeniem dla dóbr kultury jest powódź. W 1997r. okazało się, jak słabo przygotowane są służby państwowe do ratowania dóbr kultury w obliczu tego właśnie zagrożenia. A straty były ogromne – ucierpiało ponad 300 obiektów zabytkowych, nie licząc zabytków ruchomych. W tej liczbie znalazły się także zabytkowe obiekty sakralne.

Najszerzej problematyką związaną z ochroną zabytków sakralnych naświetliły wystąpienia Jego Ekscelencji Księdza Biskupa Jana Kopca Zastępcy Przewodniczącego Rady Episkopatu Polski ds. Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków Aleksandra Brody. Mówcy zwracali uwagę na to, iż jednym z podstawowych problemów, które hamują skuteczną walkę z zagrożeniem dóbr kultury jest brak pełnej informacji o zadaniach poszczególnych instytucji, a co za tym idzie, brak skutecznej między nimi współpracy.

Kościół p.w. św. Anny w Długiej Kościelnej po pożarze we wrześniu 2000 r. Fot. J. Szatygin

Omówiono problem wciąż niepełnej dokumentacji zabytków sakralnych, a przy tej okazji wskazano na potrzebę porównania i na tej podstawie uzupełnienia inwentarzy zabytków posiadanych przez służby państwowe i kościelne. Dużą wagę przywiązywano do pracy edukacyjnej i uświadamiania zarówno lokalnej społeczności, jak również opiekunom obiektów sakralnych wartości i konieczności ochrony znajdujących się na ich terenie dóbr kultury. Istotną rolę powinny tu odegrać szkolenia i konferencje organizowane na szczeblu wojewódzkim, a także stała współpraca między diecezjalnymi i wojewódzkimi konserwatorami oraz grupami roboczymi do przeciwdziałania przestępczości przeciwko dobrom kultury, które powinny działać w województwach i powiatach. Wypracowanie odpowiednich metod współpracy wiązałoby się także z pogodzeniem doktryny konserwatorskiej z wymogami prawa kościelnego, w oparciu o odpowiednie artykuły Konkordatu podpisanego między Stolicą Apostolską a rządem Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 28 lipca 1993 roku.

Na spotkanie w Urzędzie GKZ przybyło ok. 120 osób. Miejmy nadzieję, że tak ogromne zainteresowanie ochroną zabytków sakralnych zaowocuje konkretnymi i skutecznymi działaniami w terenie. ❖